

(Övveli öten sayıımızda)

Səddad Cəfərovun müharibə sohñorlumı bütün dohdorları ilə və canlı obrätzlərin timsalında gəstoron əsərlərinə oxuduğunu onun qohramanlarının təaliyi izledikcə təkki İcincə Cahān savasının tarixi qovusunu zamanında qalmışdır. Sanki odlu, alvolu müharibə İcincə Cahān savasının qohramanları ilə birgə biziñ zəmanomizköçür. Büt Əlüm-dürim savasının qohramanlıq tarixini elo Səddad Cəfərovun qohramanları ilə birgə yarınçı. Cəfıl Mommadəli oğlu Cəfərovun döyüş ilə hər coxədən milli ordu şəhərər üçün ömrəmdir. Bu günün göncləri horbi vətənpərvərliyinə nə dekəm oldğuunu məhz C.Cavadov kim qohramanlıq şəhərərər nümunəsində qavrayır, dek edirlər.

Sıddad Coforovun qohrəmanı sıradan bir adam deyil, o bütün vaziyətiylə rəzə həzər olan, mülhəbirən qan-qadəsi nöfus alınan bir qohrəmandır. Ancaq Sıddad Coforov öz qohrəmanı üçün, oyun qəhrəmənlığını qabağı cynokm üçün tolosmoyı yoxdur. Yeri golondo o təbiötin olvlahim ilə öz şəfi gotir. Təbiötin ecazları ilə öz qəhrəmənnin olvlahim üyğunlaşdırmağı çalışır. Necidir, təbiöt? necidir qohrəman? Və təbiöt qohrəmanı uzlaşdırıǵın öyü olsında bir yazuçı sonarlılığıdır: „...Dünya üzərində yavaş-yavaş dan yeri süküllərdir. Uzqazlarda görünən iftih qədikəse seyrəkloşun tuqun bonvöşy rongo büründür. Elə biki, aydınlaşdırılan fotoso-kildə yüksəkliklərin cızgiləri sezilməyib başlayırdı. Inco çalarların bir birinə qarışdıqları hündür, aydın qayıq gibisib hamar-

sunlar özünəxas iyi, qoxu ilə həmişə donizi xatırladır.

Qohromanların hoyatı da belidir. Qohromanlar hayatlarından qalan on nadir cizgилorla bızoñsın hoyatının on nadir gorintilərini zaman-zaman xatırlır. Şöaddad Coforovun qohromanı Comil Cavadov da bizim üçün dünəniniz yə eyni zamanda bizim tariximiz on nadir, on unudulmaz soñiforlarını yaran qohromanlardan biri olaraq yaddaşımızın qapıqları obrazlarında biri kimi yaşarlıq haqqı alır. Əlbatta, bi Şöaddad Coforov kimi müölliflərin sayısında mümkinlər.

* * *

Təbiotindo iğidlik, qorxmazlıq olan
döyüş duşmano vurular zorbonin gü-
cündən gürkəndi özüno inamı artı. Ən
ođlu noqtoldar görünməndən çökünmir.
Qohramanların taleyil hem de votonin
taleyiñdir. Onlar öndüslükde, vuruşduçə
Votan yaşşarlı haqqı alır. Səddad Cəfo-
rovun qohraməni C.Cavadovun da hoya-
sısi miñiharıbo romandır. Onun döyüş
yolu osında müharibonin ilk günündən
özünütin bu döyüşdən iştirak edəcəyinə
verdiyir qorandan başlır: "Mitharibonin
gündündən zirehli kater komandırı
C.Cavadov düşman sahilinən artilleriya
atışına tutulmasında dəfələrən iştirak etti.
Fasit vo Rumın qoşunlarının bizim
sahilı çıxmış üçün göstərdikləri bütün
chədlərin qarşısi vaxtında alındı. Sahab
tezəndə sahilı çıxmış bozi düşman bölmə-
loru isə darmadagın eiddi. 55-o qo-
dar düşman eysor vu zabiti osir düdü.
Bizim qirici toyəyarlıborum, qoşun vo
gəmi zentileril 17 fasit toyəyarlıborum
vu ruy yandırlardı. Döyüşin qoşıl olmasına
baxmayarak, sorhədo bombalanma vo

Azərbaycanlı Cavadov kimi qohranişan hom do ona görə daxər çox fodarlılıqları göstərirdilər ki, fəsihləri bıñ yırıldırıldır məmən mohrən məsləhətlərinə. Səddad müsimlilikin mord wə matanotlı qəhrəmanlıqları yaxınını işçisindən döyüş meydandasında qazılıyormış, kimi gəlirzimiz onindən qurjuñular keçir: "1941-ci ilin iyulunda vəziyyət xeyli gərginliydi. Hitlerçilərin qüvvələri cənənədən cənənəyə qədər Dneprə doğru geri çıxılımına başlayırdı. Bəzən zaman Dninen donanmasının gələcəkliliyi Odessa limanlarına göndərildi. Onlarda birinci Cavadovun zirehli katıldı geri cıxıldı. Avqust ayı ordunun dənənəməmə gəmisi Bük wə Dnestre çayının conubunduq qorumaşını düşmən nücumundan qorumaqla yanaşdı hom da əsaslırların donizli qıvı davamışına nəzarə olundu. Nikolayev wə Xerson şəhərlərinin müdafiəsindən onlar axıralı dənənəmələr onları istirak etdilər. Sonra onlar Tendərov döyüş sahəsinin işğalçılarından müdafiə etməyə başladılar. "Vozıyyət gərginliydi. Artıq o vaxtlar leytenant olmuş C.Cavadov danız piyadasında böyük komandır kimi vururuşdu. Zirelli katedrədə olduğu kimi o burada də mordildi, iğidlik nümunəsi göstərildi". Dəfələrə qeyd edilmiş nümunəsini göstərirdi. Azərbaycanlı düşyülərini Rusiya torpaqlarında qohranişanlıqları tarixin hev vaxt vədənən cülmənələrinə şəhərlərində. Bu gün Rusiya sūlmərənlərinin komandanı Rüstəm Muradovun erməni fəsihlərinə toprof durması bizado tövüsif doğur. Böyük Rusiya gərok İkinci Cənab sahavatının Rusiya qoşuları tərəfindən təmələnmişdir. Rusiya qoşuları qanını axıradılar. Tarixi yaratmış Azərbaycan idjilidən keçidliydi yolu unutmasın. Səddad Cəfərovun çox döyüş müraciəbi həkayələri son-

da, Qafqaz uğrunda doğayı Qara denizde Xozor donizi arasında 15 ayadak davam etti. Kara Doniz Donanmasına gomilori Ali Baş Komandolinin soran- canmlarını yerine yellerik 1942-ci ilin sentyabr-naoyar ayları orzindo Tapses müdafiə rayonuna itik ateq briquadanı savarı ve dağlıdere diviziyaları ve başqa hissələri kötürdürlər. Sovet qoşunlarının daşınmasında "Oxotnik" və sonralar C.Cavadovun komandırlığı etdiyi "Trau kateri" de istirak edirdi. Onlar muddət orzindo C.Cavadov özü və onun silah- dasları zoxt zongun döyüş tövüsünü təp- lamışdır. Yuxusun gecələr, gərgin tö- yüşlər, güclü fərdlərin, ocaqxanadakı is- tiləkli gəmi heyətinin yorsa da, onlar tor- paglamlarından müdafiəsində möhkəm da- yanmışdır. Cavadovan gomiləri dayan- madan tizirdi. Onlar minlərlə mil yol qöt etmişdirlər. Döyüş vaxtı onun ekipa- larından zərər çəkəni olmayı". Belə sehnələri gördükə, xeyallanırsan, dü- şürsün ki, qədər qohraman işgər- lərimiz təliyi yazılmaşın, qohraman- lıqları kitabla köçürülmüşlər. Elə bu sobəbdən ki, bəzən Şaddad Cəfərov kimi mülliətlilər xüsusi minnətdərlərmişdir. O, C.Cavadovun qohramanlı- ga gedən yoluñ addım-addım izləyib. Bununla o, sənki yeni nüstəllərə qəhrə- man olmağın yoluñ要说: "1943-cü ilin avvalında Cavadov Novorossiysk desant omolyatlılığından istirak etdi. 1943-cü ilin axırlarında Bakıda Xozor Ali Horbi Doniz Məktəbi nazidində ali zabit kursunu bitirdikdən sonra C.Cavadov Horbi Doniz Donanması Xalq komissarının omri asa. Sənli Donanmaşına iş- teyn olundu. Bundan sonra onun uzaq

MƏRD VƏ MƏTANƏTLİ ADAM

artilleriya atışı nöticisinde itkilirimiz
oşu". Bu döyüş parlaq nöticisi
C.Cavadovun döyüş ruhunu qanadlı-
dirmişdi. Çünkü bu döyüşdə urulan
düşmən toyalarorū alovlandıraq bizim
oskörələrin qolebəyinə inanı daha da qır-
maz olurdu. Onların gözlerinin qarşısında
da faşizmin möglübedilməzliyi haqqın-
dakı fəsnələr şöp olurdu.

İndi bu maşamları yazıyla hatırladık. Ermeni sayışının oksar şahzade gibi gözlerimizin önünde canlanır. Ermeni fasıfları öz ordularını qala möglübedilim regionerlərə itmişsayıdılır. Azərbaycanın Milli ordusunun sıraları dərmafəndilər. Ermeni ordusunu möglübedilimliyi haqqındaki qonaqlaşdırıcı püş vo monazis olduğunu öz casarları və idiyili ilə oşgerlərimiz 44 gün orzında bütün dünyaya göstərdilər.

Beloiköy, Şəddad Coforovun yaratdığı müharibə shəhərləri hətta döyüş profilinə uyğun galoslu bəsə, Qarabağ savası ilə bağlı düşüncələrindən qızılımçı qırılırlarıdır. Şəddad Coforov müharibə xronikasının canlılığını tomin etmək üçün xromatikasını yerini -lərindən, doqquz iləşdirdi: "Müharibə başlanğıcın Izmailıdə 14-çü ordu korpusunun komandırı, sonralar Sovet İttifaqı marsşı olmuş N.Krilov döyüş aməyilətləri zamanı bütün imkanlarından istifadə edirdi. Cobanın bundan başqa heç bir yerində Sovet osgon düşməni bı qodur aq möglübliyyəti uğratılmışdı. Donıçzələr Duyndagıdır döyüşlər keçirildi, düşmənlər Sovet osgorının nə qodur mord, qohraman olğusunu nümayiş etdirirdi. Bu uğurlu döyüşlər bizo ümidi verirdi ki, yaxın vaxtlarda müharibə qələbəmizlə bəş catacaq". Mühərribənin ilk günlerində faşistlər sərtlərlə irəliyatiyidirlər. Onlar yaxşı biliklər ki, payza qodur mühərribən qurtarsalar, yeni problemlər yaranacaq. Ona görə də faşistlər tezliklə Qafqaza yekəm, Azərbaycanın soruları sabahlinəmək niyyətlərində idirlər.

rasında "Mərd və mətanətli adam" əsərinin qəhrəmanı C.Cavadovun həyat yolu əsil insanlıq uğrunda vuruşun, savaşın real tarixidir.

Mülliț ol qohromannı tobiotin formulaunda tosırı evdir: sohneler cox toxdur, maraqlı exunur. Özünü homin tufanlı günlörde oldığını kimi hiss edirson. *Qara donız* çatkalı, hündür dalgaları soyla qalır, hiddatlıdır. Heyacanlanmış donızın qırcını boz-gara dalgaları Sevastopolon bombardaların dağıdıgı qayayaş sahilinə horbi gollerimizin gəldorvlama cırılırdı. 1942-ci ilin qış galibatıdır. Soyuq qış kuleyi acıyalıq kimi ulayırdı. Homin günlündən qazanmış *Cavavod* "Oxotnik" katerində xidmət etməkəvəd. Cavavod polka golü. Göm tez-tez Sevastopol baxışında donizo çıxır, gah yüh dasır, gah fəsiş Ayışvariyanın basqınlarında ofer, düşmən torofindən işğal olunmuş sahili atoşa tutur, aləvən qıvvılları köməy aparırdı. C.Cavavod *Qara Donız* Donanmasının osas bazasının su rayonu inthazisizsin komandırı contr-admiral Faddeyev omrini qızılı yerińe yetirdi. O, komandırı tapşırıqlarını giçili bomba "yağışı" - və artilleriyası, atsın üzündə icra edirdi. Sevastopol müdafiəcisi vəsirindən C.Cavavod fədakarlılığı vuruşdu...". Fasılıstı Krim işğal edəndə Qafur Mommadov, Çalı Cavavod... kim qohromannı xüsusi halınlıq keçirirdilər. Onlar bilindir ki, fasılıstırı Krim işğal etmisi ilə Qafqaz'a yol açılar. Qafqaza açılan yol Azərbaycanın qərbindən keçir. Vətən sev mövni noy mədən olduğunu qarşayırdı.

Elə mühərribin gözləşmələrinin təsviri edən Şəddad Cəfərovun da məramı budur ki, nəsillor Vətən namıno yasağın, vuruşmağın, mübarizə aparması üçün hərəkət etməyi istəyirlər.

(Dayanu var.)

Ceyhun ZALIL